



Gazdag Ferenc Szabálytalan tájkép a magyar–francia kapcsolatokról – 2013



A mai francia–magyar kapcsolatokat más dimenziókban és összefüggésekben kell vizsgálnunk, mint a rendszerváltás előttieket, vagy akár még a két világháború közötti bilaterális kapcsolatokat. A bipoláris világ kereteiben a két ország két, egymással szemben álló tömbhöz tartozott, s kapcsolatuk kereteit, szintjét és tartalmát egyaránt ez határozta meg. Az 1956-os szovjet intervenció után a két ország 1964-ben emelte nagykövetségi szintre a diplomáciai kapcsolatokat, de Magyarország továbbra is a sor végén kullogott a közép-európai szocialista országok párizsi rangsorában. Franciaország az enyhülési politikában elsősorban Lengyelországra és Romániára koncentrált.¹

A Varsói Szerződés és a KGST felbomlásával, valamint a szovjet csapatok kivonásával (1991) Magyarország visszakapta függetlenségét, s új típusú kapcsolatokat építhetett ki a nyugati államokkal. A szuverenitás helyreállításával ugyanakkor egy másfajta kapcsolat állt vissza: az erős európai nagyhatalom és a nagyon korlátozott képességekkel rendelkező kisország aszimmetrikus viszonya. Egy olyan kapcsolat, amely történelmileg feloldhatatlannak tűnő problémákat, azaz hatalmas terheket cipel magával.

Ez az állapot azonban csak átmeneti volt. A klasszikus államközi kapcsolatok a rendszerváltás után csakhamar új keretek közé kerültek, ahogy Magyarország tagja lett az Európa Tanácsnak (1990), az OECD-nek (1996), a NATO-nak (1999) és az Európai Uniónak (2004), s az európai szervezetek közös értékeken nyugvó koncepcióját tette politikájának alapjává. De míg az ET és a NATO hagyományos kormányközi szervezet, amelyeknek döntéshozatalában az egy állam, egy szavazat érvényesül, addig az EU-szerződések tagállami hatásköröket adnak a szervezet kezébe. Az európai integráció fejlődésével így a tagállamok közötti klasszikus államközi kapcsolatok erodálódnak, s mind több területen használhatjuk a „belső európai külpolitika” kifejezést. Ezen azt szoktuk érteni, hogy a tagállamok „átbeszélnek” a határokon, s olyan kérdésekben foglalnak állást, amelyek korábban a nemzeti szuverenitás fogalma alá tartoztak. Látványosan erősíti fel ezt a tendenciát, ha több tagállam teszi ezt egy időben. 1999-ben az EU tagállamai szankciókat vezettek be Ausztria ellen amiatt, hogy Jörg Haider Szabadság Pártja (FPÖ) kormányra került. 2010 óta, a FIDESZ–KDNP koalíció szokatlanul nagyarányú győzelme (52,73 %) után most Magyarország van terítéken, s a helyzet további kiéleződését csak a dél-európai tagállamok heveny válsága, illetve a válságkezelés sürgőssége fékezi.

Viszont teljesen új elem jelent meg az EU-n belüli tagállami kapcsolatok palettáján, ez a szuverenitáskorlátozásnak a legújabb változata, amikor a külső bírálatok belső (ellenzéki) inspirálásra születnek, azaz amikor egy tagállam ellenzéki politikusai az EU-t

¹ Garadnai Zoltán: *Iratok a magyar–francia kapcsolatok történetéhez (1963–68)*. Budapest, Gondolat, 2008.



és intézményeit a kormány elleni kritika eszközeként alkalmazzák. Ahogy Göncz Kinga korábbi külügyminiszter, jelenleg EP-képviselő fogalmazta egy interjúban: a mai kormányoldal kétharmados győzelmének egyetlen ellensúlya Brüsszel.²

Azonban mindjárt hozzá kell tenni, hogy az EU közösnek mondott külpolitikája a lisszaboni szerződés után sem tartozik az integrált területek közé. A nagyobb tagállamok gyakran ki is használják ezt a lehetőséget, s már-már a 19. századi klasszikus diplomáciát idézve érvényesítik érdekeiket. A magyar–francia kapcsolatokon jól illusztrálható ez a tétel.

Mit látunk a média tükrében?

(A médiavizsgálatokban a kétoldalú kapcsolatok elemzésekor mindkét ország sajtójában a másik országra vonatkozó közleményeket szoktuk szemügyre venni. A magyar–francia relációban ez folyamatosan azt az aszimmetriát mutatja, hogy a magyar sajtóban nagyságrenddel több közlemény található Franciaországról, mint viszont. Azaz a magyar közvélemény is messzemenően jobban tájékozott a franciaországi állapotokról, mint fordítva. Ez a magyar sajtóban ma is így van. Viszont hatalmas változást láthatunk a francia sajtóban.)

A Nézőpont Intézet 2013 februárjában tett közzé elemzést arról, hogy a nemzetközi sajtó – benne a francia is – milyen írásokat közölt Magyarországról 2012-ben. A felmérés hét ország (USA, Nagy-Britannia, Németország, Ausztria, Oroszország, Svájc és Franciaország) 40 mértékadónak tekinthető orgánumát vizsgálta. Francia oldalról a *Le Monde*, a *Le Figaro*, a *L'Express*, a *Nouvel Observateur* és a *Libération* magyar vonatkozású írásait tekintették át.³

Az eredmény nem éppn szívderítő:

1. 2012-ben intenzív figyelmet szentelt nekünk a nemzetközi média: havonta átlagosan 300 megjelenés szólt rólunk.
2. A megjelenések hangvétele összességében 46,5 százalékban volt negatív, 47,7 százalékban semleges, míg csupán 5,8 százalékban pozitív
3. A legtöbb pozitív tónusú írás az amerikai sajtóban jelent meg, míg arányaiban legtöbb negatív hírt a svájci és francia sajtó közölte.
4. Leggyakrabban a kormány intézkedéseivel (539 cikk), a gazdasági helyzettel (531 cikk), illetve Magyarország és az Európai Unió viszonyával foglalkoztak a médiumok (526 cikk), de többek között fókuszban voltak az EU–IMF tárgyalások (335 cikk), a demokrácia kérdése (294 cikk) és a szélsőjobb oldali tendenciák is (254 cikk).

² *Magyar Narancs*, 2012. 11.

³ *Magyarország a világsajtóban – 2012*. Nézőpont Intézet. 2013. február 13.



5. A megjelenések legjellemzőbb formái a hírösszefoglalók, a tudósítások és a belső véleménycikkek. Ezekből az adatokból könnyen levonhatjuk azt a következtetést, hogy Magyarország megítélése igencsak negatív volt 2012-ben.

Az általános kép után vessünk egy közelebbi pillantást a francia sajtóra. A 2012-es kép összességében még sötétebb tónusú, mint az előző évi volt. Még több ellentmondásos és negatív elem található benne. Magyarországról kedvező hír vagy elismerő hangvételű tudósítás csak elvétve jelent meg. A francia közvéleményben folyamatosan táplált, kedvezőtlen Magyarország-kép kialakulásához alapvetően hozzájárult, hogy a francia média következetesen csak a következő témákkal foglalkozik:

1. A szélsőjobboldal térnyerése, a Jobbik szereplései és a Magyar Gárda. Az egyes orgánumok mintha egymástól kölcsönöznék a bizonyítást sehol nem tartalmazó kliséket. Eszerint Magyarországon neonáci gárdák masíroznak, rettegésben tartva a cigány lakosságot.
2. A következő témakör a magyar kormányzat autoriter jellege, az új alkotmány és a sarkalatos törvények demokratikus deficitje, a hatalomkoncentráció, a demokratikus rendszerek alapjának számító fékek és ellensúlyok rendszerének lebontása. A francia sajtó olvasása alapján az olvasónak az a benyomása, hogy az ország diktatúra, sőt, talán a fasizmus felé tart.
3. Visszatérően téma a politikai ellenfelek és a kormányzatétól eltérő véleményeket hangoztatók elnémítása, illetve ellehetetlenítése. A francia olvasók az írások olvastán meg lehetnek győződve arról, hogy Magyarországon 2010 után megszűnt a sajtószabadság.
4. Az antiszemitizmus külön tételként is szerepel, mégpedig abban az összefüggésben, hogy az Orbán-kormány a két világháború közötti időszak kormányzati modelljének restaurálására, s vezetőjének, Horthy Miklósnak a rehabilitációjára törekszik.
5. A párizsi magyar külképviselet a címzettje a tévériportok és a sajtójelentések után jelentkező – minden jel szerint igencsak megszervezett – levelezési kampánynak. A magyar cigányüldözés kapcsán a követségre küldött tiltakozó levelek és e-mailek szövege szó szerinti azonosságot mutat, ami azt jelzi, hogy a tiltakozók ugyanarról a helyről kapták az elküldendő szöveget.

A ténybeli tévedések, csúsztatások és hamis megállapítások elleni tiltakozásoknak az érintett lapok egyszerűen nem adnak helyet. A *Le Monde* mindössze egy alkalommal helyesbített (mintegy három héttel később), akkor is csupán amiatt, hogy a Horthy rehabilitációjáról szóló cikk illusztrálásához használt fotón Petőfi Sándor és nem Horthy Miklós szobra látható.⁴

⁴ Példaként néhány írás: Holz, Joelle: *En Hongrie, la gauche proteste contre la réhabilitation de Miklós Horthy*. In: *Le Monde*, 2012.07.17.; Waline, Pierre: *En Hongrie, les vieux démons reviennent au galop. Budapest réhabilite l'Amiral Horthy*. In: *Le Monde*, 2012.06.08. A lap január 3-i számában Orbán Viktort náci egyenruhába öltöztetve mutatták. Az egyöntetű negatív prezentációk közül koncepcionálisan emelhető ki Yves Michele Riols: *La posture gaulienne de Viktor Orbán* című írása (2013.04.12.), amely a magyar politikai strukturális átalakításait de Gaulle 1958 után végrehajtott politikájához hasonlította.



A francia sajtónak csak elenyésző része próbál a mainstream vonaltól eltérő, s adatokkal, illetve helyszíni információkkal alátámasztott írásokat közölni. Közülük említhetem a *Politique Magazine*-t, amely hosszú interjút közölt Trócsányi László nagykövettel, illetve a Nemzetgyűlés folyóiratát, a *L'Hémicycle*-t. A Magyarországról évek óta publikáló és az országot jól ismerő újságírók nem nyilvánosan azt is elmondják, hogy témaválasztásaikat nem tudják függetleníteni a mainstream média kötelezőnek tekinthető irányaitól: cigányság, antiszemitizmus, a kormányzat és a miniszterelnök autoriter politikája, és a magyar politika szabadságjogokat korlátozó, nacionalista vonalvezetése.

EU-tagság és a bilaterális kapcsolatok

Magyarország a piacgazdaságra való áttérés során ugyanúgy a liberális modellt követte, mint a többi szomszédos ország. Gyors ütemben nyitotta meg piacait a külföldi gazdasági szereplők előtt, s a washingtoni konszenzus nyomán a követett stratégia három szóban összefoglalható: liberalizálás, dereguláció, privatizálás. Az 1993-ban az EU-val kötött társulási megállapodás, majd az ugyancsak 1993-ban Koppenhágában közzétett csatlakozási feltételek a magyar piac teljes megnyitását eredményezték. A magyar termelő vagyont és üzemeiket az új piacra belépő, tőkeerős nyugati cégek vásárolták fel. 2010-re a külföldi tőke súlya a magyar gazdaságban mintegy 55 százalék volt, azonban a gazdaság meghatározó ágaiban ez az arány jóval nagyobb: a feldolgozóiparnak mintegy kétharmada van külföldi kézben, a pénzügyi szektornak pedig négyötöde. Az arány a járműiparban 89%, a villamosgép-iparban 94%. A gumi- és műanyag-feldolgozó ipar gyakorlatilag teljesen külföldi kézben található. A két évtizeddel korábban még centralizált tervgazdaságú ország mára nyitottabb gazdasággal rendelkezik, mint Hollandia.

A piacgazdaságot gyors ütemben bevezető új magyar gazdaságpolitika számára a befektetés ösztönzése állt a prioritások élén. A rendszerváltás után francia relációban is arra törekedett a politika, hogy a nagy francia vállalatok magyarországi befektetéseit elősegítse. A magyar vállalatok franciaországi exportjára és befektetési lehetőségeinek megteremtésére messze nem jutott ekkora figyelem.⁵

A közép-európai térséget tradicionálisan saját befolyási zónájának tekintő német tőke játszotta a fő szerepet Magyarországon is. A német tőke aránya a Magyarországon megvalósított összes külföldi befektetésben 25%. A németeket a hollandok (14,3%), az osztrákok (13,1) és a luxemburgiak (5,6) követik. Franciaország az ötödik legnagyobb befektető lett Magyarországon 5,2 százalékkal. A francia beruházások néhány ágazatra (energia- és élelmiszeripar, építőipar, nagykereskedelem, gyógyszeripar, vízgazdálkodás-környezetvédelem) koncentráltak. Szektorokra vetítve a befektetett francia tőke 20%-a az energiaszektorban, 15%-a a gyógyszer- és vegyiparban, 8%-a az

⁵ A tanulmányban a Magyar–Francia Kereskedelmi és Iparkamara adatait használom.

http://www.framak.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=12:a-francia-befektetesek-fobb-trendjei-es-resztvevoi-magyarorszagon&catid=15:magyar-fran;



agrár-élelmiszeriparban, 6,5%-a a gépiparban koncentrálódik. Ezek a számok önmagukért beszélnek, és hűen tükrözik a Franciaország és Magyarország közötti gazdasági kapcsolatok minőségét és mélységét. A Magyarországon jelen lévő francia érdekeltségű cégek közül 10 a világ 100 legnagyobb transznacionális vállalata közé tartozik (Suez, Lyonnaise des Eaux, Renault, Rhône-Poulenc, Total Fina, Alcatel, Peugeot, Vivendi, Michelin, Danone). Nemzetközileg jól ismert nagy francia cégek (Vinci, Veolia, Suez, Colas, Alstom) metróépítési, autópálya-építési, szennyvíztisztító-versenytárgyalási kiírásokat nyertek el.

2008 februárjában a Groupama csoport megvásárolta az OTP bank csoportjához tartozó Garancia Biztosító Rt-t. Az ügylet értéke 614 millió euró, ami az egyik legmagasabb francia befektetés Magyarországon. A tranzakció eredményeként a Groupama az OTP Bank élet- és nem életbiztosítási üzletágának 100 százalékát szerezte meg Magyarországon, Szlovákiában, Romániában és Bulgáriában. A Groupama a vételár kifizetése mellett 5 százalékos részvénycsomagot szerez az OTP-ben egy derivatív ügylet révén, valamint további 3 százalék OTP-részvény megvételére vállalt kötelezettséget bizonyos feltételekkel.

Teljesen új elem a kétoldalú kapcsolatokban, hogy a tiszaujvárosi TiszaTextil Kft Franciaországban megszerezte a Nordenia France Chaumont S.a.r.l 100%-os tulajdonjogát, így erősítve a piaci pozícióját a FIBC-szövetek, illetve a flexibilis csomagolóanyagok gyártása terén.

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy 2011-ben Magyarország a 28. helyen állt a francia exportban, míg Budapestről nézve Franciaország a 12. helyet birtokolja. Volumenben ez azt jelenti, hogy a magyar export 3404 millió eurót tesz ki, a magyar import pedig 2927 millió eurót.

Joggal értékelhetjük úgy 2013 elején, hogy a francia–magyar gazdasági együttműködés sikeres, a magyar gazdaságnak gyakorlatilag nincs olyan szektora, ahol ne lenne legalább egy francia beruházó. Magyarországnak Franciaország továbbra is a negyedik legfontosabb kereskedelmi partnere és az ötödik legnagyobb külföldi befektetője. Emellett Magyarországon mintegy négyszáz francia cég működik, amelyek összesen mintegy 70 000 magyar embernek adnak munkát.⁶

Mivel a francia termelő vállalatoknak fontos szerepük lesz a kormány által 2013-ra remélt növekedési fordulatban, az Orbán-kormány három francia vállalattal is tárgyal stratégiai együttműködési megállapodás megkötéséről: a Dalkia Energiával, amely egy új biomasz-erőművet épít Pécsen; a Michellinnel, amely a jelenlegi magyarországi gyártókapacitásának további fejlesztését tervezi; valamint a Sanofival, amely a magyarországi gyógyszeripar egyik legsikeresebb vállalata.

Vessünk egy pillantást a Magyarország által is választott piacgazdasági áttérés sikerességére, illetve tartalmára is. A külföldi tőke széleskörű magyarországi bevonásához az a remény fűződött, hogy a nagy multinacionális cégek betelepítése elő fogja segíteni Magyarország gyors fejlődési pályára állását és a nyugat-európai centrumhoz való közeledését. Foglalkoztatják a magyar munkaerőt, az általuk

⁶ *La France en Hongrie. Entrevue accordée par l'ambassadeure de France en Hongrie a l'hebdomadaire.* In: *Világgazdaság*, 2012. június 11.



alkalmazott fejlett technológia a magyar gazdaság fejlődését szolgálja, s gyorsabban nő majd a gazdaság. Ezért az egymást követő kormányok minden eszközzel – adókedvezményekkel, adómentességgel, sőt állami támogatással – támogatták multinacionális vállalatok betelepődését. Azonban a remények nem váltak valóra, s a 2008-ban kirobbant pénzügyi, majd általános válság nyomán kiderült, hogy magával a stratégiával van gond. A választott stratégia nem eredményezett gyorsabb növekedést, sőt inkább a centrumországoktól való lemaradást konzerválta. A közép-európai országok teljesítményével foglalkozó szakirodalomból hadd idézzek egyetlen amerikai vizsgálatot.

A Partick Hamm – Lawrence King – David Stuckler szerzőhármás írja az *American Sociological Review*-ban⁷: a neoliberális sokkterápia egyfelől az állam lebontásával és az intézmények meggyengítésével járt, másfelől ennek következtében paradox módon aláásta a magántulajdonra alapozó szektor fejlődését. A gyors privatizáció negatív hatással volt a gazdasági növekedésre, az állami feladatok stabil ellátására és a tulajdonosi jogok érvényesítésére. A remélt felzárkózás helyett a magyar gazdaság – amely a régió éltanulója volt 1989-ben – mára a közép-európai országok sorában az utolsó helyekre került. A 2004-ben bevállalt konvergenciából divergencia lett. 2008-ban, a nemzetközi pénzügyi válság első hullámában Magyarországnak az IMF-hez kellett fordulnia hitelért. A hitel feltételei továbbra is a liberális gazdaságpolitika útján tartották az országot. A 2010-ben hatalomra került politikai jobboldalnak más megoldás után kellett néznie. Az új stratégia központi elemei: adósságcsökkentés, közteherviselés, gazdasági növekedés, a foglalkoztatás bővítése, röviden a fejlődési pálya újrafogalmazása lett. A cél eléréséhez alkalmazott eszközök – bankadó, a kötelező magánnyugdíjrendszer reformja, pénzügyi tranzakciós illeték, telefonadó, közműadó, gyógyszer-finanszírozás átalakítása, költségvetési zárolások stb. – radikálisan eltérnek az eddigi terápiáktól. Bevezetésük erős érdekcsoportok ellenállását váltotta ki külföldön és belföldön egyaránt. Az ún. unortodox gazdaságpolitika ennélfogva először a multinacionális vállalatok és pénzügyi intézmények, aztán a multik anyaországai, végül pedig ezek nyomán az EU testületek kritikájának/vizsgálatainak kereszttüzebe került. Az EU intézményei által folytatott eljárások közül a kormányzatot leginkább a költségvetési túlzottdefecit-eljárás foglalkoztatja, amely alól csak úgy lehet kikerülni, ha a költségvetés hiánya stabilan 3 % alatt marad. Minden jel szerint a magyar kormány ezt a célt el fogja érni.

A politikai kapcsolatok aszimmetriája

Az EU-hoz való csatlakozás lehetősége a magyar társadalomban hatalmas reményeket és illúziókat keltett. A demokratikus politikai rendszerre és a piacgazdaságra való áttérést a gyors gazdasági felemelkedéssel és egy jóléti társadalom kialakulásával azonosították. A várakozások szintjét jól mutatják az EU-csatlakozáskor lebonyolított

⁷ Partick Hamm – Lawrence King – David Stuckler: *Mass Privatization, State capacity and Economic Growth in Post-Communist Countries*. In: *American Sociological Review*, 1912. március 29. 295–324.



népszavazás (2003. április) eredményei: a választók közel 84%-a támogatta a csatlakozást. Ez a mutató öt év alatt 31%-ra csökkent (2009). Az újonnan csatlakozott országokban megrökönyödve fogadták, hogy a régi tagállamok zárva tartották munkaerőpiacaikat, s csak egy hétéves derogáció után nyitották meg azokat. A későbbi fejlemények ugyan egyáltalán nem igazolták a félelmeket, de a negatív percepció erősségét jól jelzi, hogy például 2005 tavaszán Franciaországban politikai kampánytéma lett a lengyel vízvezeték-szerelő figurája. A franciák elől munkahelyeket elorzó kelet-európai figurája lehetett volna természetesen akár magyar, akár cseh is. Ugyancsak a régi tagállamok félelme volt az ún. delokalizáció, azaz a vállalatok tömeges áttelepülése az új tagállamokba. Ez sem bizonyult valósnak: 2009-ig a régi tagállamok külföldi tőkebefektetései csupán 4%-a áramlott a 10 új tagállamba, 53% a régi tagállamokba és még az USA-ba is 12%.⁸

A legnagyobb csalódás azonban a gyors gazdasági növekedés és a fejlettebb államokhoz való közeledés elmaradására vonatkoznak. Közel 10 évnyi tagság után ennek az illúzióknak az elillanása tűnik a legfájdalmasabbnak. Az egyenlő versenyfeltételek automatikusan az erősebb félnek kedveznek, s az EU régi tagállamainak vállalatai az új tagok piacait már a 90-es évek során elfoglalták. Beszédet közölt a *Problemes économiques* című lap egyik 1999-es száma, amiben azt olvashatjuk, hogy a társulási szerződések nyomán a közép-európai országok kereskedelmének már mintegy kétharmada az EU országaiba irányult, s az EU ekkori külkereskedelmi többletének javarészét a 10 tagjelölt országgal szemben realizálta.⁹

Az EU 2004-es bővülése az európai fejlett és félperifériás országok ezen aszimmetrikus kapcsolatát legalizálta. A kereteket a közös értékek, a megvalósítást a tagállami érdekek adják. A tagállamok az EU döntéshozatalában a saját érdekeiket követik. Ha az érdekek követésében az EU-szerződések által megjelölt kereteken kívülre kerülnek, akkor előbb az Európai Bizottság, aztán az Európai Bíróság téríti vissza őket a szerződések betartásához. A nagyobb és a kisebb, a régi és az új tagállamok európai uniós szintű vitája pontosan követhető volt a 2012 végén és 2013 elején lefolytatott költségvetési vitában. Örömteli, hogy Magyarország – mint kisállam és mint az EU-költségvetés nettó kedvezményezettje – meg tudta őrizni pozícióját. S témánk szempontjából figyelemre méltó, hogy például a közös mezőgazdasági politika alakításában egy érdekcsoportba került Franciaországgal.¹⁰ A közös agrárpolitikára szánt összegek csökkentek ugyan, de arányaikban alig változnak az új költségvetésben.

Az EU költségvetési vitájában az agrárügyekben való közös érdek megtalálása és érvényesítése jó kulcsot ad azon esetek értelmezéséhez is, amelyek a magyar–francia relációban az Orbán-kormány hivatalba lépésétől, azaz 2010-től tapasztalhatunk. Olyan esetekben, amikor a két ország érdekei nem estek egybe, s ellentmondás, vita keletkezett. A vitákban a francia fél az erő pozíciójából kívánta kioktatni a magyar felet.

⁸ *Five years of an enlarged UE. Economic achievements and challenges.* Report of the Commission. 2009. COM. 2009. 79/3

⁹ *L'élargissement de l'Union européenne a l'Europe centrale.* *Problemes économiques.* 3–10. November 1999. No. 2638-2639.

¹⁰ Győri Enikő: *Több forráshoz jut Magyarország 2014 és 2020 között.* KÜM EU Ügyekért Felelős Államtitkárság. 2013. november 25.



Nézzünk néhány konkrét példát!

1. Az egyik az étkezési utalványok ügye. 1993 óta három francia cég (a Cheque Déjeuner, az Edenred és a Sodexo) dominálta a cafeteria-rendszerek – köztük a hideg- és melegétel-utalványok piacát Magyarországon. A cégek eddig nemcsak szolgáltatói díjat kaptak, de a náluk parkolt pénz kamatai is hozzájuk folytak be. A Sodexo például 2010-ben 2,6 milliárd forintot utalt át anyacégéhez Franciaországba, amely bevételük majd 50%-át jelentette. Az Orbán-kormány 2012-re teljesen átalakította az utalványpiacot, s magyar szolgáltatókhoz terelte az ügyletet. A francia cégek bejelentették, hogy kivonulnak a magyar piacról. A gazdasági ügylet után a francia fél politikai síkon megróttta Magyarországot: Roland Galharague, Franciaország magyarországi nagykövete egy sajtótájékoztatón¹¹ azt mondta, hogy a vita nem járul hozzá Magyarország vonzóvá tételéhez a francia cégek között, s a francia cégeket hátrányosan érintő természetbeni juttatások rendszerének átalakítása ügyében a francia fél kezdeményezésére az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított. Sőt, behívták a magyar nagykövetet a francia külügyminisztériumba.

Az eset megítéléséhez, a gazdasági és politikai dimenziók találkozásának értelmezéséhez azonban csak egyetlen idézetet használnék, amely Antoine Guego-tól, a Magyar–Francia Kereskedelmi és Iparkamara (MFKI) elnökétől származik: „Magyarországnak szuverén joga saját energiapolitikájának és kiskereskedelmi szabályozásának alakítása, azonban be kell tartani az uniós jogot, illetve szükség lenne az üzleti környezet tervezhetőségre, kiszámíthatóságára. A magyar gazdaság adottságait jobban ki lehetne használni a kiszámíthatóság növelésével” – nyilatkozta.¹² Erre mondjuk azt, hogy no comment. Ha ugyanis az étkezési utalványokra vonatkozó szabályozás nemzeti hatáskör, akkor a francia cégeknek a magyar hatóságokkal kell szót érteniük.

2. Egy másik nagy port kavaró ügy a Suez és a Veolia esete Pécsen, illetve Budapesten. 2009. október elején Pécs városa felmondta a Suez-zel kötött szolgáltatási szerződést, és átvette a városi vízközműveket, miután az addigi vízszolgáltatóval határidőre nem egyezett meg a kisebbségi tulajdon visszavásárlásáról. A város és a kisebbségi tulajdonos francia Suez Environnement között azért romlott meg a viszony, mert az önkormányzat szerint a Pécsi Vízmű túl drágán szolgáltatott, nem a vízdíj csökkentését, hanem a terjeszkedést helyezte előtérbe. Emellett az önkormányzat sokallta a befektető osztalékát és egyéb járandóságait. Az ügy érintettjei mintegy negyven jogi eljárást indítottak egymás ellen. Az utolsót a francia nagyvállalat nyújtotta be 2011 novemberében a bécsi bíróságon. Ebben 32 millió euró, azaz mintegy 10 milliárd forint kompenzációt kér Pécstől a Pécsi Vízmű Zrt. székházának elfoglalásáért és a kiesett bevételért. A bíróság végül 3 milliárd forintot ítélt meg a francia vállalatnak

Budapest esetében pedig két francia vállalatról van szó: a Suez 1997-ben vásárolta meg a Fővárosi Vízművek, míg a Veolia a Fővárosi Csatornázási Művek 25%-os üzletrészét. A privatizáció a tőkehiánnyal küzdő magyar fél számára rendkívül előnytelen volt: 25% üzletrészért a vevő megkapta a vállalatirányítási jogokat és még egyéb jogosultságokat

¹¹ *Conférence de presse de H.E. amb. Roland Galharague. 21 janvier 2013. Actualités.*

L'ambassade de France en Hongrie. www.ambafrance-hu.org

¹² 2012. november 29. www.ccifh.hu/hu/kiadvanyok/



is. A két francia vállalat egyébként sem a mértékletességéről híres. Noha Franciaországban stratégiai ágazat a vízipar, 2010 januárjában még Párizs is megvált az extraprofit-vezérelt „nemzeti” szolgáltatóktól. A Szajna bal partjának vízi közműveit a Suez-csoporttól, a jobb partiakat a Veolia nevű óriástól vette vissza az önkormányzat, mivel – ahogy a helyi politikusok fogalmaztak – „a víz nem árucikk, magától értetődő, hogy kezelését elvegyük a magánszférától, és azzal a közösség gazdálkodjon”. Úgy tűnik ugyanezt a lépést a magyar hatóságok nem tehetik meg – legalábbis francia álláspont szerint.

A francia vállalatokat külföldön érő sérelem viszont azonnal a politika reakcióját váltotta ki. Nicolas Sarkozy 2011. november 23-án levelet intézett Orbán Viktorhoz, amelyben „kielégítő megoldásokat” vár el az olyan „aggódmalt keltő” ügyekben, mint a Budapest közműveit ellenőrző francia érdekeltségek sorsa.¹³ Ismét csak no comment, hacsak azt nem tesszük még hozzá, hogy a 70 országban jelen lévő Suez Environment legnagyobb részvényese a GDF Suez, amelynek viszont közel 40%-ban a francia állam a tulajdonosa. Visszajutottunk a nemzeti/állami érdekek védelméhez.

3. A harmadik példa kicsit korábbi, még a Medgyessy-kormány idejéből, azaz az EU-hoz való csatlakozás előtti évből való. A Szaddám Huszein megdöntését célzó amerikai politika megosztotta a nemzetközi közvéleményt, így az EU-tagállamokat is. A közös európai álláspontot kidolgozni hivatott 2003. február 2-i brüsszeli EU-csúcsra eredetileg a csatlakozni kívánó 10 jelölt országot is meg akarták hívni, de Párizs és Berlin ezt ellenezték. A csúcstalálkozón mindössze egy sovány kommuniké született, amelyben egy utolsó figyelmeztetést intéztek Irakhoz a tömegpusztító fegyverek leszerelésére. Ugyanis az EU tagállamok között éles ellentét alakult ki a katonai intervenciót támogató brit, spanyol, illetve az azt ellenző francia és német álláspont között. A találkozó másnapján került nyilvánosságra az a levél, amelyben kilenc közép és kelet-európai ország támogatásáról biztosította Bush amerikai elnököt. A levélen feldühödött J. Chirac nemcsak azt nyilatkozta, hogy a kelet-európai aláírók „felelőtlenül” viselkedtek, hanem egyszerűen „elmulasztottak egy kiváló alkalmat, hogy befogják a szájukat”. Aztán úgy folytatta, hogy az aláíró kormányfők könnyelműen cselekedtek, mert az EU-ba való belépés a mások megértésének legalább a minimumát feltételezi”.¹⁴

Kelet- és Közép-Európából, de különösen a hajdani Jugoszlávia szomszédságából nézve ugyanakkor a közelmúlt tapasztalata más percepciót diktált, amit viszont a francia elnök nem értett meg. A jugoszláv háború évei azt a benyomást erősítették Budapesten is, hogy a válságkezelésben csak tényleges katonai képességekkel rendelkező állam képes biztonsági garanciákat nyújtani. A jugoszláv válság kezelésén megbukott az EBESZ, megbukott az Európai Unió és a fegyvertelen megfigyelőket küldő ENSZ is. A boszniai háborúnak az IFOR, majd a koszovói népirtásnak a NATO

¹³ *Lettre de Nicolas Sarkozy au Viktor Orban, le 23 novembre 2011.* Nicolas Sarkozy, dans une lettre du 23 novembre 2011 adressée au Premier ministre Viktor Orban et récemment publiée sur le site Internet de *Magyar Narancs*, dit sans ambages son « inquiétude », notamment dans « *le cas des concessions de service public (distribution et traitement des eaux à Budapest)* » Összefoglalóan tárgyalja a kérdést francia szempontból a *Hu-Lala* internetes magazin. Budapest reprend le controle total de son eau. 2012. március 28.

¹⁴ A Kilencek felhívása vihart kavart. MNO. 2003. február 2.



légicsapásai vetettek véget. Úgy, hogy a katonai terhek döntő részét az Egyesült Államok vállalta. A közép-európai államok „atlantizmusának” itt a magyarázata. Az európai nagyhatalom Franciaország egyébiránt nem tudta megakadályozni a második iraki háborút.

A kérdés számunkra már csak az, hogy miként tudjuk leírni és értelmezni a 2010 tavasza óta egyre több feszültséget mutató francia–magyar kapcsolatokat. Amint láttuk, a francia sajtó nem hagy játékteret a magyar kormányzat számára. A sajtó nyomása érződik a hivatalos politika lépésein is. Egy évvel ezelőtt (2012. január 18.) Alain Juppé és Jean Leonetti jegyezték a külügyminisztérium nyilatkozatát.¹⁵ Ebben a francia külügyminiszter üdvözlöi az Európai Bizottság döntését, amelyben kötelezettségszegési eljárást indít Magyarország ellen, s amelyben a testület egy hónapon belül választ vár a magyar kormánytól három korábbi információ-kérésre a nemzeti bank függetlenségéről, a bírók státuszáról és az adatvédelmi hatóság státuszáról. A közlemény még hozzáteszi, hogy ugyanezen napon a francia külügyminisztériumban fogadták a magyar külügyminisztert, Martonyi Jánost, akinek szintén felhívták a figyelmét a szerződések jóhiszemű betartására.

Martonyi János a megbeszélés után így nyilatkozott: „Teljes mértékben lezártnak tekinthető Magyarország és Franciaország között az új alaptörvény kapcsán nyilatkozatok formájában korábban kialakult konfliktus. Abszolút jó és baráti viszonyban vagyunk Franciaországgal, Alain Juppé külügyminiszterrel különösen.” Elmondta azt is, hogy a nézeteltérés már korábban megoldódott levelezés útján. Elismerte, hogy „nagy a nyomás a (francia) sajtó részéről”, ugyanakkor azt tartja elsősorban fontosnak, amit a francia kormány képviselői mondanak. Martonyi azt is elmondta, Magyarország és Franciaország sem tartaná szerencsésnek, hogy ha az uniós állam- és kormányfők testülete, az Európai Tanács elkezdene foglalkozni az elmúlt időszak magyar törvényalkotási folyamata nyomán kialakult vitás kérdésekkel.

Összegzésként miként lehetne sommásan leírni a 2013-as francia–magyar kapcsolatokat? Paradoxnak tűnik, de leginkább a hatalmi erőviszonyokra támaszkodó realista iskola magyarázatai tűnnek alkalmazhatónak. Franciaország és Magyarország a hidegháborús ellenségekből mára szövetségesegek lettek. Az európai nagyhatalom Franciaország az új keretek között a nagyobb képességekkel bíró állam pozíciójából kezeli az európai félperiférián található Magyarországot, s kéri számon rajta az EU-szerződések betűjét és szellemét. A jogszerűség elve mögött azonban jól láthatók a nemzeti, sőt a nagyvállalati érdekek is. Az én fejemben de Gaulle tábornok *Háborús emlékiratok* kötetének szavai járnak: „A háborút az ellenségeink ellen vívjuk. A békét pedig a barátaink ellen.”

A dolgozat az *Entre coopération et antagonisme: les dimensions des relations franco-hongroises, de l'époque moderne à l'intégration européenne* című nemzetközi konferencián (Pécs. 2013. március 13. PTE. Szervező: Bene Krisztián) francia nyelven elhangzott előadás kibővített és szerkesztett magyar nyelvű változata. A konferencián elhangzott összes előadást a L'Harmattan kiadó jelenteti meg 2014-ben francia nyelven.

¹⁵ Déclaration de MM. Alain Juppé et Jean Leonetti du 18 janvier 2012.

<http://www.ambafrance-hu.org/Declaration-de-MM-Alain-Juppe-et> Jean Leonetti.